

Udergang og nybegyndelse

Jacques Derrida: Apokalypse, Passagen Verlag, 2012, 132 sider, 16,50 €

”Apokalypse” indeholder to tekster af den franske filosof Jacques Derrida (1930-2004), begge udgivet i 1980’erne. Det drejer sig om ”Von einem neuerdings erhobenen apokalyptischen Ton in der Philosophie” og ”No Apocalypse, not now (full speed ahead, seven missiles, seven missives)”.

I teksterne præsenterer Derrida en definition på begreberne ”apokalypse” og ”apokalyptisk”. Ifølge Derrida kan en tekst defineres som en apokalypse når den besidder apokalyptiske karakteregenskaber. Det apokalyptiske definerer Derrida som afsløringen af en viden om undergang og nybegyndelse, som kun den apokalyptiske tekst der afslører denne viden besidder. En apokalyptisk tekst ønsker at videreformidle denne viden og hævder samtidig at denne viden er en sand viden. Sådan en tekst ønsker at opnå sandhedsmopol på sandhedsudsagn om undergang og nybegyndelse. Derfor forsøger apokalyptiske

tekster kontinuerligt at overgå, overbyde og udrydde hinanden, for at pointere at det er *dem* der er i besiddelse af sandheden. Dette forsøger teksten at gøre igennem ”forførelse”: Teksten ønsker at overbevise læseren om sandhedsværdien af den afslørede viden om undergang og nybegyndelse. Samtidig opfordrer teksten læseren til at sprede det sande budskab ud blandt den øvrige befolkning.

Yderligere hævder Derrida at en apokalyptisk tekst opererer med en ”Dobbeltbinding”: Fortælleren i en apokalyptisk tekst er både modtager og afsender af en viden om undergang og nybegyndelse. Derrida eksemplificerer dette igennem en analyse af Johannes Åbenbaringen: Tekstens fortæller er samtidig modtager af den afslørede sandhed (En viden, som er sand, om Guds planer om det jordiske fremtid) og afsender (Johannes bliver af Jesus, som formidlende mellemed mellem Johannes og Gud, beordret til at forkynde og afsløre Guds planer om fremtiden for menneskene på jorden). Ved læsningen af en apokalyptisk tekst kan man derfor aldrig vide sig sikker på hvem der er modtager og afsender. Det samme gælder tekstens ønske

om at overbevise læseren om sandheden om det åbenbarede og opfordringen til at sprede den åbenbarede sandhed: Her er en dobbeltbinding også tilstede. Læserens position er usikker, idet læseren både er modtager af det åbenbarede, men samtidig også bliver opfordret til at være afsender.

Det andet aspekt der kendetegner en apokalyptisk tekst er indholdet i den afslørede sandhed: Undergang og nybegyndelse. Også dette eksemplificerer Derrida igennem Johannes Åbenbaringen, hvor der, ifølge Derrida, berettes om undergangen af den jordiske verden som erstattes med Guds rige.

Derrida definerer ikke kun Johannes Åbenbaringen som en apokalyptisk tekst, men også senere og ikke-bibelske og ikke-religiøse tekster, såsom tekster af Immanuel Kant, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Karl Marx og Friedrich Nietzsche. Som det er tilfældet i Johannes Åbenbaringen, opererer disse tekster også med et ønske om at ”åbenbare” ”den sande mening” overfor læseren; den sande mening som er budskabet om en kommende undergang og nybegyndelse. Hvor der i Johannes Åbenbaringen er tale om en undergang af

det ukristne og uguddommelige jordiske liv og en efterfølgende opstandelse af et nyt kristent og guddommeligt rige, er der hos de senere filosoffer tale om en undergang af sekulære tankefigurer, mennesketyper og samfundsformer og en efterfølgende opstandelse af nye og anderledes sekulære tankefigurer, mennesketyper og samfundsformer. Det er altså sekulariserede apokalypser. Hvor Derrida ofrer analysen og definitionen af Kants tekst som apokalyptisk megen plads, er det apokalyptiske i de andre filosofers tekster kun nævnt i forbigången. En nærmere udredning og argumentation kunne have været på sin plads.

Dog fokuserer Derrida ikke kun på teksterne af de ovennævnte filosoffer, men beskæftiger sig også med nutidige formationer af det apokalyptiske. Således diagnosticerer Derrida tilstedeværelsen af en apokalyptisk tendens i talen om atomkrige (I 1980'erne, hvor de to tekster blev forfattet). Her er, på linje med Johannes Åbenbaringen og de senere filosofers tekster, den apokalyptiske tale en tekstuel og vokaliseret kommunikationshandling.

Påstanden om at en apokalyptisk tekst er en kommunikati-

onshandling løber derfor som en rød tråd igennem begge Derridas tekster. Denne påstand knytter Derrida an til hans generelle sprogfilosofi, idet han samtidig påstår at sproget i sig selv er apokalyptisk. Sproget er apokalyptisk idet det er karakteriseret ved to ting: 1. En dobbeltbinding og 2. Et ønske om at definere sproglige udsagn som sande. Usikkerheden omkring modtager og afsender er derfor også tilstede i sproget selv: Tegn og betegnede er ikke fixerede identiteter, de er derimod ustabile og kan optræde i forskellige former i et uendeligt antal af sproglige kontekster. Meningen er ikke garanteret og derfor heller ikke modtager- og afsenderpositionerne. Man skal ved læsningen af Derrida være opmærksom på at Derrida næsten udelukkende interesserer sig for mislykkede sproghandlinger, men at han af den grund ikke udelukker eksistensen af vellykkede sproghandlinger.

”Apokalypse” er en kærkommen teoretisering over begreberne apokalypse og apokalyptisk, da disse begreber har for vane kun at være indirekte defineret i sekundærlitteraturen. Begreberne bliver ofte taget for givet og har ikke en entydig definitionsramme. Derudover ek-

sisterer der en pluralitet af definitioner på begreberne, når disse begreber endelig bliver eksplicit definerede; definitioner som blandt andet religionsforskeren Ferdinand Dexinger (1937-2003) fornemt oplister i sin ”Henochs Zehnwochenapokalypse” fra 1977. Hos Derrida er tilstedeværelsen af engle, pseudonymitet og så videre ikke inkluderet som definitionselementer i definitionen af begreberne apokalypse og apokalyptisk. Det har konsekvenser for hvilke tekster der kan defineres som apokalyptiske. Samtidig åbner Derridas definitioner dog op for at flere tekster kan defineres som apokalyptiske, end det ville have været muligt med andre definitioner på det apokalyptiske. Til hvilken nytte, kan man spørge sig selv. Derridas definition på det apokalyptiske kan være en hjælp til at åbne tekster op: Ved at lede efter steder i filosofiske tekster der lever op til definitionskravene på en apokalyptisk tekst, kan man gøre opmærksom på en teksts eventuelle forestillinger om undergang, nybegyndelse og åbenbaring. Det er elementer som andre definitioner (Som for eksempel ”nationalistisk”) måske ikke ville kunne fremdrage. Det har den tyske litteraturforsker

Jürgen Brokoff (1968-) forsøgt at gøre i monografien "Die Apokalypse in der Weimarer Republik" fra 2001, hvor Brokoff gør direkte brug af Derridas definitionsramme i defineringen af Carl Schmitts, Walter Benjamins, Ernst Jüngers og Adolf Hitlers tekster som apokalyptiske.

Derridas definition på apokalypse og apokalyptisk udmærker sig ved den sproghandlingsteoretiske ramme. De mere traditionelle og skoledannende definitioner på begreberne inkluderer nemlig ikke dette sproghandlingsteoretiske aspekt.

Philip Martinussen

Til Holbergs kend- og kundskab

Eiliv Vinje & Jørgen Magnus Sejersted (red.): Ludvig Holbergs naturrett, Gyldendal Akademisk (Norge), 2012, 256 sider, 398 NOK.

Ludvig Holberg (1684-1754) er for mange bedst kendt for sine komedier, som *Den Politiske Kandestøber* (1722), *Jeppe på Bjerget* (1722) og *Erasmus Montanus* (1723), samt ikke mindst rejseromanen *Niels Klims underjordi-*

ske Rejse (1741), der bredt regnes for at være den første egentlige roman i den dansk-norske litteraturhistorie. Holbergs forfatterskab spænder imidlertid over langt mere end 'blot' hans skønlitterære værker. Bag sig havde Holberg således en anseelig produktion af filosofiske, juridiske og historiske værker. Et af de mest kendte af disse er, foruden storværket *Dannemarks Riges Historie* (1732-35), hans juridisk-filosofiske værk *Morals Kjerne eller Introduction til Naturrens og Folke-Rettens Kundskab*, der blev udgivet første gang i 1716 samt genudgivet hele fem gange i perioden 1728 til 1763.

Det er netop Holbergs naturet, der er i fokus for den norske gren af Gyldendals nye antologi *Ludvig Holbergs Naturrett*. Antologien består af i alt 13 bidrag, der alle er udarbejdet på baggrund af et seminar ved Universitetet i Bergen i 2011, hvor også begge antologiens redaktører, Eiliv Vinje og Jørgen Magnus Sejersted, er tilknyttet. Bidragsyderne består af både norske, svenske og danske Holberg-forskere fra så forskellige discipliner som jura, litteratur, idéhistorie og historie. Der må således siges at være tale om et både fællesnordisk og særdeles